

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a,
podplukovník Ing. Luděk H o d b o d'

K PROSTORU OBRANY

V roce 1992 byly dokončeny návrhy nového Polního řádu (PŘ) (část 1 a 2) a operačního předpisu Příprava a vedení operací a v témže roce vydány jako prozatímní k ověření vojskům. Z důvodů malé součinnosti a koordinace zpracovatelských skupin podílejících se na tvorbě obou předpisů došlo bohužel k některým nesrovnalostem v jejich obsahu. Jednou z nich je odlišné chápání prostorů, ve kterých svaz, svazek, útvar či jednotka připravují a vedou obranu. Zatímco v obou částech PŘ zůstaly zachovány klasické pojmy (četě a rotě se určuje opěrný bod, praporu obranný rajon, pluku a brigádě obranný úsek, divizi obranné pásmo), v návrhu operačního předpisu byl zaveden pojem „prostor obrany“ svazu a svazku. Při komplexních štábních nácvicích a VŠC VVS i VVZ, jakož i při VŠC se studenty VA Brno způsobily tyto nesrovnalosti cvičícím jisté problémy ve snaze dodržovat navržené pojmosloví.

Používání jednotného pojmu „prostor obrany“ armádního sboru, divize, brigády, pluku, praporu je podle našeho názoru přijatelnější a účelnější vzhledem k současné situaci a úkolům Armády ČR než dosavadní používání rozdílných pojmů počínajíc obranným rajonem praporu a obranným pásmem armádního sboru konče. Na základě získaných zkušeností se ale domníváme, že je nezbytné, aby obsah pojmu „prostor obrany“ byl jednotně rozpracován (objasněn) v předpisech jak pro operační, tak i pro taktický stupeň. Vedou nás k tomu následující důvody.

Způsob obrany musí odpovídat způsobu útoku protivníka

Struktura obrany bránící se strany by měla eliminovat pravděpodobný způsob vedení útoku protivníkem. Je všeobecně známo, že bojová činnost v soudobých podmínkách je charakteristická některými výrazně novými rysy:

- zvyšující se účinnost zbraní a bojové techniky, jejich výrazně vyšší ceny a omezené ekonomické možnosti států spolu s úsilím o snižování nebezpečí ozbrojených konfliktů vedou k snižování počtů soudobých armád, což by se v případě rozpoutání války projevilo tendencemi ke vzniku nesouvislé fronty a k vedení bojové činnosti vojsk na rozhodujících směrech,
- vysoká pohyblivost vojsk umožňuje daleko vyšší manévrovost v průběhu vedení boje, v důsledku čehož také vzrůstá možnost působení vojsk protivníka na směrech,

- bojová i přepravní technika (zejména vrtulníky) umožňují vést bojovou činnost současně v dotyku i v hloubce sestavy protivníka,
- výrazně se zvyšuje intenzita a rozhodnost bojové činnosti,
- zejména na taktických stupních vzrůstá epizodičnost bojů (tzn. určité roztržité bojové činnosti na jednotlivá ozbrojená střetnutí malých jednotek),
- významnou roli sehraává překvapení v prostoru, čase i způsobu vedení bojové činnosti, přičemž mj. roste význam využívání válečné lsti a různých způsobů klamání protivníka.

Tyto a další rysy vyplývají především z intenzivního uplatňování vědeckotechnických poznatků v zavádění a používání stále účinnějších prostředků průzkumu, pohybu a ničení (palby). Obecně lze konstatovat, že v budoucím možném ozbrojeném konfliktu znaky „třírozměrného“ boje (viz článek K technologii třírozměrného boje, VR 3/93) budou převažovat nad znaky boje dvourozměrného. Poziční či statické prvky odolnosti obrany postupně ustupují prvkům, které jsou charakteristické vysokou pohyblivostí, manévruschopností a pružností.

V návrhu PŘ je v této souvislosti sice v čl. 80 popsán způsob dosahování odolnosti a aktivnosti obrany, ale následující čl. 81 už na tyto „dynamické“ požadavky dostatečně nereaguje a v podstatě zůstává u klasického pojetí obranného pásma z doby 2. světové války. Ani ve válce v Perském zálivu se statická a ženině dobře vybudovaná obrana irácké armády neosvědčila.

Především tyto skutečnosti podle našeho názoru vedly tvůrce operačního předpisu k použití a zavedení pojmu „prostor obrany“.

Pod tímto pojmem je chápán prostor, který je určen danému organizačnímu celku (as, divizi, brigádě atd.) k obraně objektů, obyvatelstva a vojsk v něm, k vyřazení (ničení, zajmutí) protivníka, který do něj vstoupí atd. Jinými slovy řečeno jde o prostor odpovědnosti za obranu.

Rozpor mezi PŘ a operačním předpisem však není jenom v jednostranném zavedení nového pojmu. Výraznějším problémem je skutečnost, že sami tvůrci předpisu chápali i vedení obrany v „prostoru obrany“ nově, naprosto odlišně od PŘ. Tato odlišnost spočívá především v tom, že v prostoru obrany **nejsou stanovovány** žádné obranné čáry, postavení, opěrné body ap. (protože je to věcí velitele zodpovědného za obranu určeného prostoru) a dále v tom, že obrana v tomto prostoru je vedena „celoplošně“, tj. nešablonovitým a nelineárním, hlubokým a již od státní hranice dovedně uspořádaným systémem obrany ohniskového typu po celé ploše určeného „prostoru obrany“ s cílem dosáhnout tak ničení nejen vojsk útočících čelně, ale i vzdušných výsadek, přepadových odřadů ap. vysazovaných nebo proniknuvších do týlu bránících se vojsk. Jistý problém v takto chápané celoplošné obraně může nastat tehdy, jestliže z operačního stupně „sestoupíme“ na taktický, a to především v otázkách:

- jak řešit a zabezpečit např. palebnou a taktickou součinnost a vzájemnou podporu sousedních jednotek,
- jak zabránit vzniku odkrytých boků a mezer na stycích jednotek a útvarů, jestliže se ponechá rozhodnutí o způsobu uspořádání a vedení obrany v sousedících prostorech obrany pouze na rozhodnutích velitelů podřízených stupňů,

- jak sladit (i stanovit) prostory, na jejichž udržení je nutno soustředit hlavní úsilí obránce, do nichž by měl i nadřazený stupeň svými prostředky v prospěch podřízeného působit,
- kdy, v jakém případě a jakým způsobem bude zasahovat nadřazený stupeň v prospěch podřízeného, jestliže ten pod tlakem protivníka bude zatlačován k týlové hranici určeného prostoru obrany atd. (na řadu dalších podobných problémů přijde pozorný a trochu zkušený čtenář jistě i sám).

Uvedené problémy lze do určité míry podle našeho názoru řešit i propracovanějším úkolováním a důslednější organizací součinnosti, zvláště pro případy vyžadování podpory dělostřelectvem a letectvem nadřazeného (koneckonců o podobný problém jde i na operačním stupni).

Přes uvedené nejasnosti a problémy se ale domníváme, že lze myšlenku prostoru obrany akceptovat i na taktických stupních, ovšem na trochu jiných základech, než jak ji autoři operačního předpisu chápali. Myšlenka „celoplošné, celoprostorové“ obrany je z hlediska operačního zajímavá a lákavá, protože „umožňuje vyřešit“ rozpor mezi délkou státní hranice a velikostí bráněného státního území na straně jedné a nedostatkem sil a prostředků k jejich obraně na straně druhé. Z hlediska taktického má ale, jak bylo naznačeno výše, některá slabá místa.

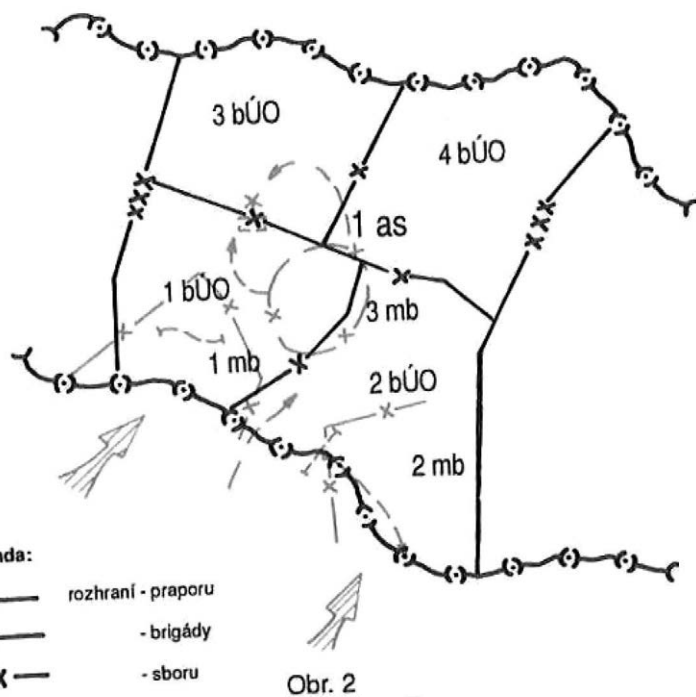
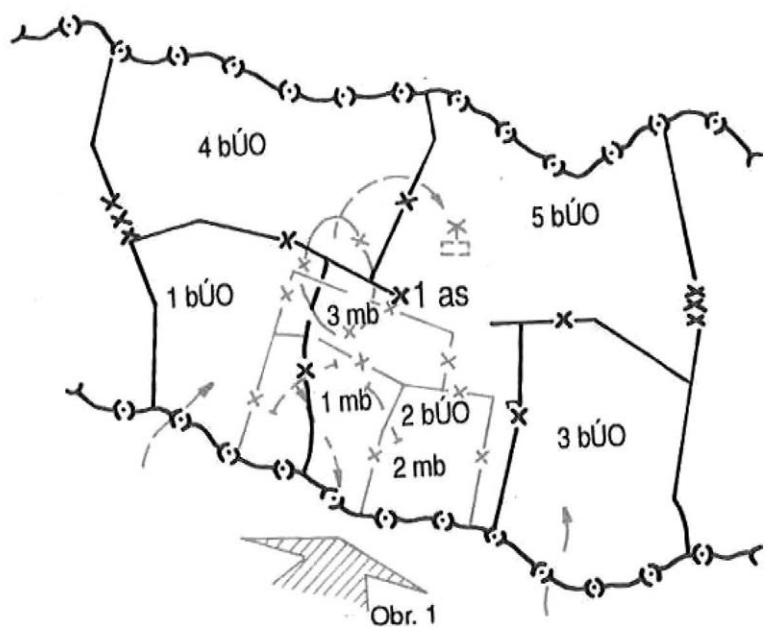
Proto se domníváme (i když ne ve všem se zcela shodujeme), že **prostor obrany** by:

- mohl být určován pro organizační stupně od praporu výše,
- měl být hlubší než dosud určené rajony, úseky a pásma obrany, aby tak umožnil danému stupni využívat jeho hloubku k manévru silami a prostředky, k vedení obranného boje na několika čarách (prostorech) výhodných pro vyřazení útočícího protivníka,
- měl být vymezen nejen několika hraničními body, ale možná i průběhem předního okraje obrany v něm, aby tak bylo možno organizovat součinnost bránících se sousedních jednotek, útvarů a svazků,
- měl být u **prvosledových svazků** dostatečně hluboký, aby umožnil v závislosti na situaci, způsobu zahájení ozbrojeného konfliktu, poměru sil a pravděpodobném způsobu vedení bojové činnosti protivníkem vytvořit v případě potřeby i dostatečně hluboký zabezpečovací prostor (pásmo?) umožňující získat čas, oslabit protivníka i usměrnit jeho postup do prostorů vhodných pro obránce k jeho zastavení a vyřazení ap.

Struktura prostoru obrany armádního sboru

Vzhledem k stálé tendenci snižování počtů vojsk se domníváme, že nelze v současné době stanovit jednoznačné normy šířek a hloubek prostoru obrany zejména na stupních útvar, svazek, svaz. Tyto normy budou muset v konkrétních případech a podmínkách vycházet z pravděpodobného způsobu činnosti protivníka, jeho síly, terénu i možnosti použití vlastních vojsk.

Armádní sbor bude zpravidla bránit prostor obrany shodný s prostorem jeho mírové dislokace. Podřízeným bojovým svazkům (mb, brigáda ÚO) bude určen prostor obrany s určitými odlišnostmi. Zatímco prostory obrany brigád ÚO budou



- Legenda:**
- || — rozhraní - praporu
 - X — brigády
 - XXX — sboru

vycházet z jejich mírové dislokace, prostory obrany (prostory soustředění) mechanizovaných brigád budou velitelem armádního sboru určeny na základě jeho rozhodnutí pro obrannou operaci (viz obr. 1 a 2).

Z uvedeného se jeví, že souvislá pásma ve struktuře obrany armádního sboru jsou překonána. Zabezpečovací pásmo, první pásmo obrany a druhé pásmo obrany by mohlo být nahrazeno pojmy:

- prostor obrany prvosledových svazků as,
- prostor obrany (rozmístění?) druhsledových svazků as,
- prostor obrany v hloubce as.

Jsmo si současně vědomi určité „těžkopádnosti“ navržených pojmů, ale bohužel se nám zatím (při snaze vyjádřit určitou „nesouvislost“ obrany v sousedících prostorech obrany - viz obr. 2) nepodařilo vhodnější pojmy nalézt.

Prostor obrany prvosledových svazků as by zaujímaly (bránily) mechanizované svazky a části svazků ÚO nejbližší k předpokládanému uskopení (a použití) vojsk potenciálního agresora (obr. 1 - 1. a 2. mb, části 1., 2. a 3. bÚO). Prostor obrany druhsledových svazků as by zaujímaly (bránily) zbývající mechanizované svazky armádního sboru, případně část vojska ÚO (obr. 1 - 3. mb a části 1., 2. a 4. bÚO) a prostor obrany v hloubce as by zaujímaly (bránily) brigády ÚO nebo jejich části, nepatřící do obou výše jmenovaných prostorů (obr. 1 - 5. bÚO a části 1., 2., 3. a 4. bÚO). Přitom vojska v prostoru obrany v hloubce as by mohla být mobilizačně a operačně rozvinuta **úměrně** situaci, především podle rozsahu a intenzity vedení předpokládané bojové činnosti protivníkem. Části vojska ÚO, nacházející se v prostoru obrany prvosledových (nebo i druhsledových) mechanizovaných svazků by měly být z hlediska efektivnosti přípravy a vedení obranného boje **v podřízenosti velitelů mechanizovaných svazků.**

Nově i v přípravě a vedení obrany

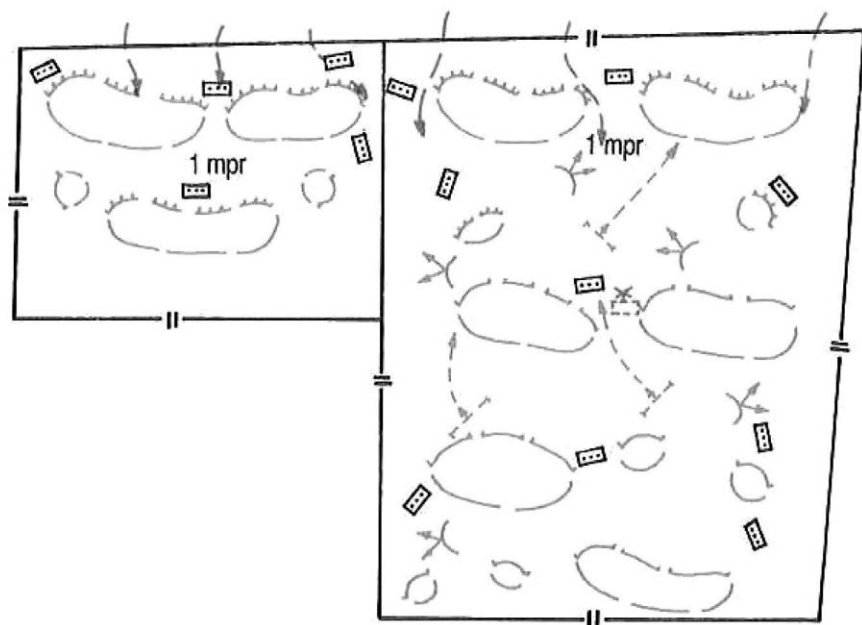
Způsob vedení bojové činnosti ve svěřeném (v určeném) prostoru obrany by měl velitel svazu, svazku, útvaru či jednotky plně podřídit úkolu, který je mu stanoven. Oproti klasickému „držení prostoru za každou cenu“, což se většinou doposud spojuje se statickým a strnulým ženíjním budováním a z odolňováním postavení, prostorů, úseků a pásem, je zde očividný posun k možnosti v širší míře využívat celé škály různorodých forem bojové činnosti. Zodpovědnost za prostor obrany bude pro příslušného velitele mj. znamenat být připraven:

- bránit objekty, obyvatelstvo i vojska před napadením ze vzduchu, a to zpravidla v součinnosti s letectvem a vojskem PVO,
- bránit postupu protivníka po zemi zřizováním zátarasů v pro něj výhodných směrech,
- ničit protivníka na přístupech a ve stanoveném prostoru obrany překvapivou palbou spojenou s rychlým manévrem do prostorů výhodných pro vedení obranného boje, do prostorů léček a přepadů, na palebné čáry, k provedení protiztečí s omezeným cílem atd. (v dynamice této činnosti by se měla projevit největší odlišnost **obranu prostoru** od dosavadního chápání obrany),

- v součinnosti s vojsky provádějícími protizteč (protiúder), případně i odcházejícími vlastními vojsky dokončit vyřazení protivníka a tím prostor obrany udržet a „obnovit“.

Z těchto úkolů vyplývají nové požadavky na způsob přípravy a vedení obrany. Není nadále možné se soustředit na pouhé budování postavení, opěrných bodů, rajonů a pásem a jejich následné zaujímání vojsky, ale velitelé by měli více využívat dalších forem a způsobů vedení boje, jako jsou léčky, přepady, klamání, odchod na výhodné čáry v hloubce prostoru obrany, případně (pokud možno ve výjimečných případech) boj v obklíčení a další nekonvenční způsoby vedení bojové činnosti. Význam dovedného využívání terénu k vedení pružné a manévrové obrany stále více vzrůstá. Aktuálním se jeví takový způsob vedení obrany, kdy se předem (tj. v případě nebezpečí napadení nebo po zahájení ozbrojeného konfliktu) výhodné terénní čáry a prostory připraví (ženijně vybudují) ve více variantách a podle vývoje situace je vojska zaujmou. V této souvislosti se nabízí k zamyšlení a využití i přepadová činnost malých skupin působících v týlu protivníka po jeho proniknutí do hloubky státního území (k takovéto činnosti ovšem musí být předem určené jednotky dobře připraveny a vycvičeny včetně dokonalé znalosti terénu a zřízení utajovaných „základen“ se zásobami munice, proviantu a ostatního materiálu).

Z uvedeného pojetí prostoru obrany se poněkud vymykají opěrné body rot a čet. Je to dáno tím, že **je nutno zabezpečit palebnou a taktickou součinnost těchto malých jednotek v rámci prostoru obrany praporu a v duchu zámyslu boje velitele praporu.** Současně je nutno respektovat fakt, že k dosažení potřebné



Obr. 3

hustoty palby před předním okrajem nelze neúměrně rozšiřovat jejich bojovou sestavu, ale že větší šířky prostoru obrany lze dosáhnout pouze zvětšováním mezer mezi opěrnými body rot a čet a jejich přehrazováním palbou a zátarasy. Proto se domníváme, že pro uvedené jednotky (v každém případě pro čet) by měl být zachován dosavadní pojem opěrný bod. Rozdíl mezi „obraným rajonem“ a „prostorem obrany“ praporu je vyjádřen na obr. 3.

Takovéto chápání pojmu „prostor obrany“ od praporu po armádní sbor a způsobu vedení bojové činnosti v něm, podle našeho názoru, vytváří pro podřízené prostor k uplatnění operačního (pružného) myšlení, iniciativy a válečné lsti. Jde i o praktické naplnění požadavku řízení podle cílů v bojové činnosti. Současně umožňuje i zvětšení hloubky bojové a operační sestavy bránících se vojsk.

Jsme si vědomi určité polemičnosti uvedených názorů. Je např. otázkou, zda je výhodnější připravovat a vést manévrovou (pohyblivou) obranu, nebo bránit prostor obrany. Plně se zatím neshodujeme ani v názorech na možnost nebo nutnost přípravy a zaujímání obrany po určitých „čarách“ nebo „prostorech“. Jsme ale současně přesvědčeni o tom, že je nutno urychleně řešit rozpor mezi možnostmi armády ČR a rozsahem možných úkolů při obraně státního území. Rádi bychom proto vyvolali polemiku a diskusi k těmto problémům, protože nejde o to „vymyslet“ nový Polní řád a operační předpis, ale především o jejich reálnost a tím i schopnost a možnost vojsk jejich ustanovení v případě potřeby realizovat a využít.

Podplukovník doc. Ing. Karel K o t e k, CSc.

OPZHN ano, nebo ne?

V současné době je mezi důstojníky různých stupňů velení, různých specializací, ale i mezi vědeckopedagogickými pracovníky a specialisty v dané problematice často diskutována otázka významu, místa a úlohy OPZHN vůbec a v systému zabezpečení vojsk zvláště. Diskuse je založena především na hodnocení místa ZHN v soudobých zbraňových systémech, reálného začlenění ve zbrojních arzenálech, jejich úlohy v případném vedení boje a operace a především na posuzování tendence vývoje v oblasti ZHN směrem k jejich úplnému zákazu a likvidaci.

Pochopit význam souboru opatření, která jsou, pro zjednodušení, z určité setrvačnosti a snahy po zachování členění systému zabezpečení vojsk, ozna-